

УДК 316.334

Перспективи міських досліджень: можливі напрямки та практика проведення

А.В. ДЕМИЧЕВА

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара,
м. Дніпропетровськ, Україна
E-mail: allademicheva@yandex.ru

Авторське резюме

Дослідження міста є актуальним напрямком наукової рефлексії, оскільки дають можливість охарактеризувати більш загальні соціальні процеси сучасного соціуму; дозволяють випробувати нові методи дослідження; розглянути міське гетерогенне середовище як проекцію суспільства в цілому. При цьому міські дослідження мають і суто практичне значення, сприяючи розвитку міста і створенню комфортного середовища для городян. Мета статті – виокремити напрямки, за якими можливі емпіричні соціологічні дослідження сучасного міста і проілюструвати певні з них на прикладі м. Дніпропетровська. Під міськими дослідженнями розуміються такі, предмет яких пов'язаний безпосередньо з тим чи іншим містом, тобто дослідника в цьому випадку цікавлять ті культурні тексти та практики, в яких самі міські реалії відіграють головну роль. Такими можливими напрямками є:

- вивчення територіального ракурсу міста. Специфіка території мотивує вибір місця проживання, ставлення до даної території, може обумовлювати тип поведінки городян, слугувати підставою для прийняття управлінських рішень щодо забудови певної території.
- Дослідження символічного простору міста, а саме: архітектури та її впливу на внутрішній стан городян, їх поведінку, самопочуття в місті.
- Вивчення соціокультурного простору міста включає спектр різноманітних питань, серед яких: міський спосіб життя, сприйняття міста і ставлення до нього, образ міста в свідомості городян в цілому чи окремих значущих для міста груп, міські субкультури, ідентифікаційні практики городян тощо.
- Аналіз соціальних проблем міста та думка городян відносно них повинні бути інформацією для подальших дій з боку міської влади. В ході соціологічних досліджень вивчається й ступінь задоволення життям у місті в цілому.
- Конструювання соціального портрета типового городянина, аналіз кількісно-якісних параметрів міської територіальної громади, соціокультурні властивості міської спільноти, характер та способи самопрезентації як жителів певного міста, стратегії протиставлення іншим тощо.
- Планування, проєктування розвитку міста, конструювання його іміджу та створення бренду.
- Діяльність міської влади, причому як формальна, так і неформальна.

Виокремлені напрямки міських емпіричних досліджень важливі з декількох причин. По-перше, отримана в ході їх проведення інформація є підґрунтям для прийняття розумних та адекватних управлінських рішень; по-друге, такі дослідження сприяють розвитку міської свідомості, патріотизму, міської ідентифікації жителів, надають орієнтири та параметри прочитання того тексту, який оточує городян; по-третє, соціологічна інтерпретація отриманих в результаті досліджень даних є цікавою інтелектуальною справою для соціолога одночасно і як для фахівця, і як для жителя певного міста.

Ключові слова: Соціологія міста, міські дослідження, образ та імідж міста, сприйняття та ставлення до міста, міські проблеми.

Prospects of urban studies: possible directions and practice of realization

A.V. DEMICHEVA

The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university, Dnepropetrovsk, Ukraine
E-mail: allademicheva@yandex.ru

Abstract

Research of the city is important direction of scientific reflection, as make it possible to describe more general social processes of modern society; to test new methods of research; to consider heterogeneous urban environment as a projection of society. Thus, urban studies have a purely practical value, contributing development of the city and creating a comfortable environment for citizens. Goal of the article is to highlight ways in which empirical sociological studies of the modern city are possible and illustrate some of them by the example of Dnepropetrovsk. In urban researches we consider the research where the subject is connected directly with a particular city, that is, the researcher, in this case, is interested in cultural texts and practices in which most urban realities play a major role. These directions are possible:

- 1) The study of territorial perspective of the city. Specificity of the territory motivates the choice of residence, attitude to this area, also it can cause the type of behavior of citizens, serve as the basis for making decisions about the buildings of new houses on a territory.

© А.В. Демичева, 2013

2) The study of symbolic space of the city, such as architecture and its impact on the internal state of the townspeople, their behavior, being in the city.

3) The study of socio-cultural problems of the city includes a range of variety of topics, including: urban lifestyle, the perception of the city and attitude to it, the image of the city in the citizens' minds in general or specific important groups for the city, urban subcultures and identification practices of the residents and others.

4) Analysis of social problems of the city and opinions of citizens regarding these problems should be the information for further action by the city government. During the sociological researches the degree of satisfaction with the life in the city is studied.

5) Constructing of social portrait of the typical citizen, analysis of quantitative and qualitative parameters of urban local community, socio-cultural properties of the urban community, the nature and means of self-presentation as inhabitants of a city, a strategy opposed to other and so on.

6) Planning, designing of urban development, designing its image and brand building.

7) Activities of local authorities, both formal and informal.

Isolated directions of urban empirical studies are important in several reasons. Firstly, acquired information as a result of researches is a basis for making reasonable and adequate management decisions; secondly, these studies have an impact at the development of urban consciousness, patriotism, urban identification of population, provide guidelines and parameters for reading of the text that surrounds citizens; thirdly, sociological interpretation derived from research of the data is an interesting intellectual case for the sociologist as both for a professional and for a citizen of a certain city.

Keywords: Urban sociology, urban studies, city image, perception and attitude of the city, the image of the city, urban problems.

Постановка проблеми. Дослідження міста є актуальним напрямком наукової рефлексії, оскільки дають можливість охарактеризувати більш загальні соціальні процеси (наприклад, глобалізацію) сучасного соціуму; дозволяють випробувати нові методи дослідження (наприклад, візуальні); розглянути міське гетерогенне середовище як проєкцію суспільства в цілому. При цьому міські дослідження мають і суто практичне значення, сприяючи розвитку міста створенню комфортного середовища для городян.

Аналіз досліджень і публікацій. Українська соціологія міста на даному етапі концентрується на дослідженні локальних міських текстів. Це важливий напрямок науково-пошукової роботи, оскільки аналіз окремих текстів раніше чи пізніше дозволить перейти до узагальнень. Відзначимо роботи О. Міхеевої [9-10] з дослідження м. Донецьк, харківського соціолога О. Мусієздова [11], В. Середи [12-13] з інтерпретації львівського міського простору, напруження дніпропетровського науковця С. Легези [5]. Хоча при цьому майже відсутні порівняльно-типологічні дослідження [7], роботи узагальнюючого характеру.

Мета дослідження – виокремити напрямки, за якими можливі емпіричні соціологічні дослідження сучасного міста та проілюструвати певні з них на прикладі м. Дніпропетровська, продовжуючи традицію інтерпретації локального міського тексту.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що під соціологічними дослідженнями міста (міські дослідження, urban studies) в статті розуміються такі, предмет яких пов'язаний безпосередньо з тим чи іншим містом, тобто,

за висловом російських науковців М. Алексеєвського, М. Ахметової, М. Лур'є, «...дослідника в цьому випадку цікавлять ті культурні тексти та практики, в яких самі міські реалії відіграють головну роль» [1, с. 18]. Визначимо проблемне поле, на яких може бути сфокусована прикладна соціологія міста і, відповідно, розгорнута мережа емпіричних міських досліджень. По-перше, це вивчення територіального ракурсу міста. Це важливий напрямок соціологічного аналізу, оскільки специфіка території мотивує вибір місця проживання, ставлення до даної території, може обумовлювати тип поведінки городян, слугувати підставою для прийняття управлінських рішень щодо забудови певної території. Також, досліджуючи територію, соціолог повинен звернути увагу на її історичну, екологічну, демографічну складову. Зрозуміло, що фокус соціології при цьому – це вияв соціальних чинників та наслідків певних процесів, аналіз специфічних тенденцій у порівнянні із загальноміськими (регіональними, національними). Особливо важливою є розгляд соціально-економічної складової території міста, оскільки домінуючий тип виробництва та його стан може формувати обличчя міста (індустріальний, рекреаційний, фінансовий тощо), породжувати цілу низку соціальних проблем (демографічну, екологічну та ін.), сприяти / заважати розвитку міста в цілому. Традиційним є дослідження зонування в місті, вивчення плярних просторів (центру-периферії, елітних-депресивних районів).

Окремим напрямком сучасної соціології міста є дослідження символічного простору міста, а саме – архітектури та її впливу на внутрішній стан городян, їх поведінку, самопочут-

тя в місті. Так, на думку європейських дослідників Й. Фішера та Х. Делітца, архітектура у своїх конструкціях втілює само суспільство, виявляючи особливості окремих його поколінь, соціальних класів, умов життя та систем функціонування [3, с. 19]. Архітектура м. Дніпропетровськ – це певний еkleктичний набір, який поєднує те, що здається неможливим поєднати. Центральна частина міста виглядає при цьому, як «театр абсурду» – з пам'ятником В. Леніну на центральній площі (чи на центральній парковці), ЦУМом періоду сталінської доби, сусідніми новітніми спорудами «вау-типу», напівзруйнованими дореволюційними будинками. Архітектоніка міста законсервувала сторінки радянської історії Дніпропетровська. Цю тезу ілюструють назви як самого міста, так і його вулиць: Дніпропетровськ носить ім'я діяча революції Г. Петровського, пам'ятник якому стоїть перед центральним залізничним вокзалом та зустрічає гостей міста; центральна площа ім. В. Леніна, центральний проспект Карла Маркса, є проспекти Петровського та Кірова, вулиці «XXII партсъезда», Червоноармійська, Клочко, Барикадна, Свердловська, Жовтнева, Р. Люксембург, К. Цеткін, Володарського, Урицького, Фрунзе, Калініна, Леваневського, Артема, Ворошилова тощо. Райони міста, як і в минулому, мають назви Жовтневий, Бабушкінський, Красногвардійський, Ленінський, Індустріальний. Причому, на відміну від багатьох інших українських міст, у Дніпропетровську ні влада, ні місцеві мешканці не ініціюють процес перейменування цих назв.

Вивчення соціокультурного простору міста включає спектр різноманітних питань, серед яких: міський спосіб життя, сприйняття міста і ставлення до нього, образ міста в свідомості городян в цілому чи окремих значущих для міста груп, міські субкультури, ідентифікаційні практики городян тощо. Наведемо певні дані, отримані в результаті анкетного опитування дніпропетровських студентів (2011 р., квотна репрезентативна вибірка 405 студентів ВНЗ м. Дніпропетровськ), метою якого була фіксація різних аспектів сприйняття міста студентами. Щодо загального сприйняття Дніпропетровська, то 14,2 % відзначили, що наше місто – це «тихі, неширокі вулиці та провулки з невисокими будинками, затишні двори, безліч зелені»; 43,3 % вважали, що місто – це «жваві вулиці, безперервний ряд будинків, магазини, установи, кафе»; 19,9 % – це «широкі і прямі вулиці або проспекти з великими і масивними будівлями післявоєнних років, широкі тротуари, багато вітрин»; 20,1 % респондентів відзначили «галасливі, вузькі вулиці і провулки з невисокими сірими будівлями і тісними дворами». Отже, студенти переважно

бачать місто з жвавими вулицями, з безліччю магазинів, кафе. Ставлення до міста обумовлено наявністю / відсутністю почуття безпеки, захищеності. На запитання «Чи викликають у Вас страх будь-які місця/об'єкти в м. Дніпропетровськ?» половина опитаних студентів відзначила «так» та «скоріше так» (сукупно 52,3 %). Серед таких місць – нічні вулиці (22,5 %), темні сусідні двори (26,3 %), будь-який район у вечірній час (15,5 %). Метод незакінчених речень, який надає змогу зафіксувати особистісне ставлення до міста (2011 р., вибірка склала 30 студентів місцевих ВНЗ), також дозволив виявити певні особливості сприйняття студентами міського простору. Так, найбільш небезпечні місця в місті, на думку респондентів, це райони міста – славнозвісний АНД-район та 12 квартал; промислові зони; дороги; приватний сектор та спальні масиви у нічний час. Найбезпечніші місця: центр та власний двір. До ряду об'єктів з негативним емоційним забарвленням, які визначили студенти, можна віднести Центральний ринок (Озерка), залізничний вокзал, заводи міста.

Одним словом студенти охарактеризували місто наступним чином: індустріальний (промисловий); яскравий; твердий (міцний, серйозний); галасливий (божевільний, наповнений); будинок; смітник. Тобто, одночасно Дніпропетровськ – і будинок (варіанти «мій дім»), і яскравий, галасливий, божевільний мегаполіс, і місто з поганою екологією (варіанти «смітник»), і місто з власною історією та великими ресурсами. Отже, сприйняття міста коливається від відчуття комфорту (місто як рідний будинок) до відчуття відрази (місто як смітник).

Таким чином, студенти, як особлива соціальна група, що активно включена у міський простір, має власне сприйняття міста та певне ставлення до нього, яке сформувалося в результаті. Специфічними рисами є те, що студенти сприймають місто в першу чергу як простір для реалізації дозвіллевих практик, відзначають значні можливості міста у виборі видів дозвілля; місця, які студентство вважає суто власними, теж відносяться до рекреаційної сфери. Тобто студентство сприймає Дніпропетровськ саме крізь призму дозвілля та можливостей його здійснювати. Студентам подобається наявність безлічі магазинів та кафе, торгово-розважальних центрів (навіть, ТРЦ Мост-сіті як символ міста), нових споруд і, навпаки, не подобаються старі («сірі») споруди, заводські райони, тобто те, з чим довгі роки асоціювався Дніпропетровськ. Респонденти не згадують у відповідях пам'ятники культури чи архітектури, відзначаючи інші об'єкти в якості символів міста. В цілому, цікавим напрямком було б з'ясування образу міста, який склався в свідо-

мости інших значущих для міста груп – пенсіонерів, культурної та політичної еліти, підприємців тощо.

Ще одним можливим засобом дослідження образу міста є аналіз літературних творів, присвячених даному місту, у нашому випадку – Дніпропетровську. Проаналізувавши близько п'ятдесяти віршів про Дніпропетровськ, написаних за останнє півстоліття, можна зафіксувати той факт, що протягом півстоліття автори віршів підкреслюють як головну ознаку міста його промисловий, індустріальний характер: «Здравствуй город, чугуна и стали...» (Д. Кедрин, «Днепрпетровск»); «...Виплавляють сотні тонн металу для потреб і космосу, й землі...» (І. Куницький, «Дніпропетровську»); «...и Петровка вас также зовет, будит зори протяжно гудками...» (Н. Мілаш, «Городу моему»); «Дніпропетровськ... Заводів димні гули... Безсмертне місто сталі й чавуну!» (В. Сосюра, «Дніпропетровськ»); «Город стали и роз, город вечной зари...» (М. Селезньов, «Стихи о Днепрпетровске»), «А слева – заводы, а строк дыхания – справа...» (І. Пуппо, «Осенняя, 24»), «...Днепр наш труженик, украшенный фонтаном... и маршрутки, соблюдая остановки, повезут людей к «Южмашу» и «Петровке...» (М. Иванова) [8]. Паралельно, майже в усіх проаналізованих творах, проходять теми революційного та воєнного минулого Дніпропетровська, а також історичної слави, пов'язаної з козацтвом. Таким чином, у віршах чітко простежується сконструйований образ м. Дніпропетровська як індустріального лідера, міста з героїчним минулим.

Ставлення до м. Дніпропетровська можна виявити і за допомогою контент-аналізу розділів «За що я ненавиджу/люблю Дніпропетровськ» на форумі міського сайту gorod.dp.ua. [8] По-перше, в даному розділі коментарі відвідувачів починаються з кінця 2008 р. та продовжуються до сьогодні, що надає можливість розглянути підстави негативного ставлення до міста в динаміці; по-друге, коментарі мають емоційний невимушений характер, містять багато суто місцевих жаргонізмів, назв, що дозволяє аналізувати і місцеву мову. Досліджуючи повідомлення в розділі «За що я ненавиджу м. Дніпропетровськ», виокремимо наступні різновиди підстав для негативного сприйняття міста: бруд, сміття (38 повідомлень); хамство та безкультур'я городян (26 повідомлень); дороги, непрацюючі світлофори, робота маршрутників (18 повідомлень); парковки на дорогах та на центральній площі (7 повідомлень). Зустрічались такі, як «відсутність хазяїна в місті», «безпідставна амбіційність міста», «погана екологія», «забудова міста», «занедбаність міста». Досить часто зустрічається місцевий жар-

гонізм для назви міста – «Дніпрожидовськ». У розділі «За що я люблю Дніпропетровськ» інформанти повідомляють про те, що: «це мій дім» (40 повідомлень), «це моя Батьківщина» (29 повідомлень), «тут я зустрів своє кохання» (25 повідомлень), «тут пройшли моє дитинство, юність, студентські роки (19 повідомлень), «тут живуть мої рідні люди» (16 повідомлень), «тут я народився» (12 повідомлень), «просто люблю, це частина мене» (8 повідомлень), «це красиве місто» (7 повідомлень), «за Набережну уздовж Дніпра» (4 повідомлення). Тобто «люблю за» трактується інформантами як характеристика повсякденного міста, яке відрізняє інтимність переживань. Городяни розуміють, що не все так гарно в їхньому місті, але ж у них є «свої» місця, куточки, маршрути, будівлі, з якими пов'язані приємні спогади чи значні події в житті. Соціальні проблеми міста обов'язково потрапляють в об'єктив соціологічного аналізу. В цілому, соціальні проблеми міста можна згрупувати наступним чином:

- проблеми, обумовлені великою територією (складність управління; інфраструктурні проблеми – в першу чергу транспортні – пробки, стан доріг, паркування та ін.; висока вартість житла; проблеми з утилізацією сміття; транспортна втома городян тощо). Відзначимо, що можливості соціології міста охоплюють не лише вивчення громадської думки щодо ефективності роботи транспорту, а й широкий спектр питань, пов'язаних з ним, наприклад, міський громадський транспорт як соціокультурний феномен, субкультуру водіїв маршрутних таксі (що вельми актуально, враховуючи постійні нарікання на роботу маршрутчиків з боку городян), тимчасову солідарність пасажирів, комунікацію та поведінку в транспорті тощо;

- проблеми, обумовлені кризовим станом економіки (безробіття, скорочення населення, високий рівень захворюваності, забруднення та стан екології в місті);

- проблеми, обумовлені культурною специфікою великого міста (соціальна нерівність та сегрегація в місті, стресовість середовища; інформаційна перевага городян; деградація в місті, самотність, значна конкуренція на ринку праці). Перспективним напрямком дослідження виступає організація публічного простору в місті, тобто аналіз відкритих, загальнодоступних територій та таких, які закриті для перехожих. Наприклад, центральна дніпропетровська площа ім. В. Леніна, яка призначена була б слугувати місцем зустрічей городян, абсолютно комерціалізована та представляє собою велику паркувальну площадку, через яку навіть перейти на інший бік проспекту важко. Єдиним місцем, яке можна назвати справжнім

публічним простором в м. Дніпропетровськ, є Набережна ім. Леніна, яка є «цікавим середовищем» – там встановлені малі архітектурні форми, фонтани, скульптури, тут можна гуляти, відпочивати на газоні, фотографуватися. В цілому, на Набережній спостерігається увесь спектр дій, які притаманні публічному простору – інтеракція з незнайомцями, демонстративна поведінка, ігрова активність, спілкування в групах «своїх» та ін. Недаремно в усіх дослідженнях, які ставили запитання про символи м. Дніпропетровськ, найулюбленіші місця в ньому, респонденти завжди називають Набережну. Хоча необхідно відзначити і процес комерціалізації та приватизації набережної, існування дорогих ресторанів та клубів, які недоступні для більшості городян. Отже, дослідження публічного простору в місті може нести унікальну інформацію про соціальні відносини, особливості комунікації, соціальний настрій городян. У цілому, думка городян відносно найгостріших проблем міста повинна бути інформацією для подальших дій з боку міської влади. У ході соціологічних досліджень вивчається й ступінь задоволення життям у місті в цілому, Так, наприклад, за результатами опитування «Исследование ценностей жителей Днепропетровска и области», яке було проведене експертною компанією pro.mova. у 2010 р., серед жителів м. Дніпропетровськ (вибірка склала 1174 особи, квотна, репрезентативна), 40,0 % вважає умови життя в місті поганими, 52,5 % – нормальними і лише 4,3 % – гарними. При цьому лише третина (33,5 %) не готова надовго змінити місце проживання, 39,6 % готові виїхати куди завгодно, 12,4 % – у межах країни [4].

Конструювання соціального портрета типового городянина, аналіз кількісно-якісних параметрів міської територіальної громади, соціокультурні властивості міської спільноти, характер та способи самопрезентації як жителів певного міста, стратегії протиставлення іншим тощо. Так, наприклад, на запитання про риси, притаманні жителям міста, студенти (405 осіб, 2011 р.) дали наступні відповіді. Якості, які в незначній мірі притаманні дніпропетровцям: законслухняність – 75,5 % (сукупно варіант «скоріше не притаманно» та «взагалі не притаманно»), відповідальне ставлення до навколишнього середовища (сукупно 64,3 %), громадська активність (сукупно 62,4%). Серед позитивних якостей городян студенти в першу чергу назвали такі: гостинність – 79,8 %, уміння провести дозвілля – 58,2 %, культуру спілкування – 55,1 %. На жаль, для дніпропетровців насправді не характерні громадська активність, міський патріотизм. Так, за результатами дослідження «Исследование ценностей

жителей Днепропетровска и области», 86,5 % не належать і не планують належати до жодної громадської організації [4].

Планування, проектування розвитку міста, конструювання його іміджу та створення бренду. Якщо вести мову про Дніпропетровськ, то влітку 2010 р. був прийнятий проект Стратегії розвитку Дніпропетровська до 2025 р. В даному документі із застосуванням SWOT-аналізу зроблена спроба визначити сильні, слабкі сторони міста, зовнішні можливості та фактори, що загрожують розвитку міста. На наш погляд, ця спроба не є зовсім вдалою – вельми абстрактно виглядають ці «сильні сторони» міста: наприклад, якими є ці «унікальні характеристики» Дніпропетровська? У чому конкретно виявляється його багатофункціональність? Щодо місії міста, то автори Стратегії вважають, що Дніпропетровськ – це провідний фінансово-діловий центр Придніпров'я, лідер регіонального та вітчизняного розвитку, місто, яке мотивує городян на досягнення й розвиток [14]. Така місія, на думку авторів, означає прагнення щодо перетворення Дніпропетровська з індустріального, промислового центру у «місто-підприємець». Тобто, серед напрямків типів маркетингових стратегій, щодо Дніпропетровська обрано «місто – підприємець». Взагалі ж, російський дослідник Д. Візгалов виокремлює наступні типи маркетингових стратегій: міста-лідери, підприємці, міста-музеї, розважальні, розумні міста, міста-перехрестя (посередники), міста унікального іміджу [2, с. 55-56]. Зрозуміло, що навряд чи Дніпропетровськ може бути містом з унікальним іміджем чи містом-музеєм, проте й містом-підприємцем, яке базується на торгівельних можливостях, вільній зоні торгівлі, унікальних виробництвах, виробництві певного загальноновизнаного продукту, Дніпропетровськ не назвеш. Вважаємо, що місто повинно використовувати такий тип маркетингової стратегії, як «місто-лідер».

Сучасний Дніпропетровськ має досить суперечливий імідж, що виявляється в тому, що люди дотримуються протилежних точок зору щодо певних характеристик міста (мається на увазі діаметрально протилежні масові уявлення щодо міста). Так, наприклад, багато столичних міст мають безліч переваг, але одночасно асоціюються зі смогом, брудною водою, надто інтенсивним рухом, перенаселенням, осередком злочинності і т.д. Існування такого іміджу може свідчити, з одного боку, про істотні можливості, а з іншого – демонструє негативні чинники, що є зворотною стороною позитивних складових. Дніпропетровськ – один з українських мегаполісів, місто з більш ніж мільйонним населенням, власною непростю історією

та не зовсім зрозумілими перспективами. Якщо у радянський період Дніпропетровськ називали «не першим, але й не другим містом» в Україні, «кузнею кадрів» на початку періоду незалежності країни, то зараз місто втратило ряд можливостей і має багато проблем розвитку, а саме: знищення значної частини історичної забудови міста при будівництві комерційних і інших житлових споруд; непрозора боротьба між бізнесовими структурами за розподіл землі в центрі міста; перевантаженість доріг легковим автотранспортом та практична відсутність громадського електротранспорту; погана якість шляхового покриття; забрудненість та засміченість як центральних, так тим більше й позацентральных вулиць; проблеми ЖКГ; металургійні і інші підприємства важкої промисловості так і не були реконструйовані, що призвело до подорожчання продукції та її неконкурентоспроможності на ринках; застій у будівництві метро (з 1995 р. не відкрито жодної станції, а центральний проспект міста «прикрашають» недобудовані та законсервовані споруди). Додамо високий рівень смертності населення, значну поляризацію населення, високі ціни на житло тощо. Навіть немає єдиної думки щодо заснування міста. З іншого боку Дніпропетровськ має значні фінансові, інтелектуальні, кадрові, промислові ресурси, розвинуту інфраструктуру, вигідне географічне розташування, ряд переваг економічного характеру, славиться видатними особистостями. До того ж, Дніпропетровськ для значної частини городян – це місце, де вони народилися (мала Батьківщина), нині проживають.

У фокус аналізу соціологів також повинна потрапляти діяльність міської влади, причому як формальна, так і неформальна, тобто

дослідження «міського політичного режиму» (термін К. Стоуна), що дозволяє зафіксувати неформальні управлінські коаліції, які реально приймають рішення та визначають міську політику, ставлення городян до цих рішень [6, с. 47]. Не менш важливим напрямком соціологічних досліджень видається вивчення громадської дуки жителів щодо певних аспектів життєдіяльності міста, перспектив його розвитку. Громадська думка при її урахуванні в процесі управління здатна виконувати ряд важливих функцій: інформування, оцінки, контролю, регулювання. Причому вивчення громадської думки необхідно проводити за двома основними напрямками: дослідження думки городян в цілому та думки стейкхолдерів, тобто осіб, що грають важливу роль у життєдіяльності міста, у якійсь визначеній сфері, і здатні висловити авторитетну думку. На жаль, в м. Дніпропетровськ відсутні системні, моніторингові дослідження думки городян, які б ініціювалися міською владою, а результати б враховувалися при прийнятті управлінських рішень.

Висновки. Таким чином, виокремлені напрямки міських емпіричних досліджень у рамках прикладного рівня сучасної соціології міста важливі з декількох причин. По-перше, отримана в ході їх проведення інформація є підґрунтям для прийняття розумних та адекватних управлінських рішень; по-друге, такі дослідження сприяють розвитку міської свідомості, патріотизму, міської ідентифікації жителів, надають орієнтири та параметри прочитання того тексту, який оточує городян; по-третє, соціологічна інтерпретація отриманих в результаті досліджень даних є цікавою інтелектуальною справою для соціолога одночасно і як для фахівця, і як для жителя певного міста.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Алексеевский М. Исследования города [Электронный ресурс] / М. Алексеевский, М. Ахметова, М. Лурье // Антропологический форум. – 2010. – № 12. – С. 16-25. – Режим доступа: http://anthropologie.kunstkamera.ru/files/pdf/012/12_forum.pdf.
2. Визгалов Д.В. Маркетинг города [Текст] / Д.В. Визгалов. – М.: Фонд «Ин-т экономики города», 2008. – 110 с.
3. Вильковский М. Социология архитектуры [Текст] / М. Вильковский. – М.: Фонд «Русский авангард», 2010. – 592 с.
4. Исследование ценностей жителей Днепрпетровска и области [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dyb.ua/ru/proekty>. – Название с экрана.
5. Легеза С.В. Современный город как символическое пространство: «место», «знаки», «связь времен» (на примере г. Днепрпетровска) [Текст] / С.В. Легеза // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: [зб. наук. праць]. – Харків: Вид. центр ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2007. – С. 397-400.
6. Ледаев В. Теория городских политических режимов [Текст] / В. Ледаев // Социологический журнал. – 2006. – № 3-4. – С. 46-68.
7. Львів-Донецьк: соціальні ідентичності в сучасній Україні [Текст]: Спец. вип. часопису «Україна модерна». – К.: Львів: Критика, 2007. – 360 с.
8. Міські форуми Дніпропетровська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forum.gorod.dp.ua/forum.php>. – Назва з екрана.

9. Міхеєва О. Державна ідеологія та конструювання спільної пам'яті про минуле: організоване забуття та феномен пригадування (на прикладі пам'ятників Донецька) [Текст] / О. Міхеєва // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: матеріали другої наук. конф. – Донецьк: ДонДУУ, 2006. – С. 175-184.
10. Міхеєва О. Соціальний простір міста: можливості «причитування» та управління [Текст] / О. Міхеєва // Соціологія управління: зб. наук. праць. Сер. «Спеціальні та галузеві соціології». – Донецьк: ДонДУУ, 2007. – Т. VIII, вип. 3 (80). – С. 413-422.
11. Мусієздов О.О. В пошуках регіональної ідентичності (на прикладі дослідження студентів-першокурсників харківських ВНЗ) [Текст] / О.О. Мусієздов // Вісник Львівського ун-ту. Сер. соціологічна. – 2007. – Вип. 1. – С. 11-21.
12. Серєда В. «Львів'янин» – окрема ідентичність чи просто прописка? [Текст] / В. Серєда, Д. Судин // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2008. – № 795. – С. 94-98.
13. Серєда В. Місто як lieu de mémoire: спільна чи поділена пам'ять? Приклад Львова [Текст] / В. Серєда // Вісник Львівського ун-ту. Сер. соціологічна. – 2008. – Вип. 2. – С. 73-99.
14. Стратегії розвитку Дніпропетровська до 2025 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.duep.edu>. – Назва з екрана.

REFERENCES:

1. *Alekseevskiy M., Akhmetova M., Lur'e M.* Issledovaniya horoda (Explore the city). *Antropologicheskii forum*, 2010, no 12, pp. 16-25. Access mode: http://anthropologie.kunstkamera.ru/files/pdf/012/12_forum.pdf
2. *Vizgalov D.* Marketing horoda (Marketing of city). Moscow, 2008, 110 p.
3. *Vil'kovskiy M.* Sotsiologiya arkhitektury (Sociology of architecture). Moscow, 2010, 592 p.
4. Issledovanie tcnnostey zhiteley Dnepropetrovska i oblasti (The study of values and residents of Dnipropetrovsk region). Access mode: <http://dyb.ua/ru/proekty>
5. *Leheza S.V.* Sovremennyy horod kak simvolicheskoe prostranstvo: «mesto», «znaki», «svyaz' vremen» (na primere h. Dnepropetrovska) (The modern city as a symbolic space, «place», «signs», «connection time» (for example, the city of Dnepropetrovsk)). *Metodologiya, teoriya ta praktyka sotsiologichnoho analizu suchasnoho suspil'stva*, Khar'kov, 2007, pp. 397-400.
6. *Ledyayev V.* Teoriya horodskikh politicheskikh rezhimov (The theory of urban political regimes). *Sotsiologicheskii zhurnal*, 2006, no 3-4, pp. 46-68.
7. L'viv-Donets'k: sotsial'ni identychnosti v suchasniy Ukraini: Spets. vyp. chasopysu «Ukrayina moderna» (Lviv-Donetsk: the social identity in contemporary Ukraine). K.; L'viv: *Krytyka*, 2007. – 360 p.
8. Mis'ki forumy Dnipropetrovs'ka (Dnipropetrovsk city forums). Access mode: <http://forum.gorod.dp.ua/forum.php>
9. *Mikheyeva O.* Derzhavna ideologiya ta konstruyuvannya spil'noyi pam'yati pro mynule: orhanizovane zabuttya ta fenomen pryhaduvannya (na prykladi pam'yatnykiv Donets'ka) (State ideology and constructing shared memory of the past: the phenomenon of organized forgetting and remembering (for example, monuments Donetsk)). *Suchasni suspil'ni problemy u vymiri sotsiologiyi upravlinnya: materialy druhoi nauk. konf.*, Donets'k, 2006, pp. 175-184.
10. *Mikheyeva O.* Sotsial'nyy prostir mista: mozhlyvosti «prychytuvannya» ta upravlinnya (The social space of the city: the possibility of «reading» and management). *Sotsiologiya upravlinnya. Ser. «Spetsial'ni ta haluzevi sotsiologiyi»*, Donets'k, 2007, Vol. VIII, no. 3 (80), pp. 413-422.
11. *Musiyezdov O.O.* V poshukakh rehional'noyi identychnosti (na prykladi doslidzhennya studentiv-pershokursnykiv kharkivs'kykh VNZ) (In search of regional identity (for example, the study first-year students of Kharkov Universities)). *Visnyk L'vivs'koho un-tu. Ser. Sotsiologichna*, 2007, no. 1, pp. 11-21.
12. *Sereda V., Sudyn D.* «L'viv'yany» – okrema identychnist' chy prosto propyska? (Lvovyanin) - a separate identity or a residence?). *Visnyk Kharkivs'koho nats. un-tu im. V.N. Karazina*, 2008, no 795, pp. 94-98.
13. *Sereda V.* Misto yak lieu de memoire: spil'na chy podilena pam'yat'? Pryklad L'vova (City as de memoire: common or shared memory?). *Visnyk L'vivs'koho un-tu. Ser. Sotsiologichna*, 2008, no. 2, pp. 73-99.
14. Strategiyi rozvytku Dnipropetrovs'ka do 2025 r. (Strategy of Dnipropetrovsk in 2025). Access mode: <http://www.duep.edu>

Демичева Алла Валеріївна – кандидат соціологічних наук, доцент
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Адрес: 49010, г. Дніпропетровськ, просп. Гагарина, д. 72, 1-й корпус, ауд. 701
Телефон: +38 (056) 374-98-65, E-mail: allademicheva@yandex.ru

Demicheva Alla Valerievna – PhD in sociology, associate professor
The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university
Address: 72, Gagarin Avenue, 1st building, room 701, Dnipropetrovsk, 49010
Phone: +38 (056) 374-98-65, E-mail: allademicheva@yandex.ru